

Nr 7

Konstitutionsutskottets betänkande med anledning av motioner om avslag på vilande förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning, m. m.

De vilande förslagen

Den 6 juni 1973 antog riksdagen som vilande förslag till ny regeringsform (förslaget under 1) och ny riksdagsordning (förslaget under 2) ävensom förslag till ändring i successionsordningen (förslaget under 3) och i tryckfrihetsförordningen (förslaget under 4). Dessa förslag återges i *bilaga* till utskottets samtidigt avgivna betänkande 1974:8.

Motionerna

I motionen 1974:350 av herr Hermansson m. fl. (vpk) hemställs: ”i första hand att riksdagen måtte bordlägga förslaget till ny regeringsform, ny riksdagsordning m. m. till höstriksdagen 1974, och om detta inte skulle vinna riksdagens bifall i andra hand att riksdagen måtte avslå det av 1973 års riksdag såsom vilande antagna förslaget till ny regeringsform, ny riksdagsordning m. m., samt att riksdagen hos regeringen hemställer om kompletterande direktiv till 1973 års fri- och rättighetsutredning (Ju 1973:19) innebärande att denna skall utarbeta förslag om grundlagfästande av de medborgerliga rättigheterna, grundlagfästande av rättigheter för de arbetande, slopande av paragrafer med innebörd av 81 § tredje stycket i nu gällande RF, slopande av 4 %-spärren vid riksdagsmannaval samt införande av republik, allt i enlighet med vad som anförts i denna motion”. I detta betänkande behandlas motionen endast såvitt avser de båda första att-satserna i hemställan.

Motionärerna anser att en författningsreform är nödvändig. Den måste emellertid enligt motionärerna innebära ett grundlagsfästande av de medborgerliga rättigheterna och av rättigheter för de arbetande, ett slopande av EEC-paragrafen, ett avskaffande av monarkin och ett slopande av 4 %-spärren vid riksdagsvalen. Då de vilande förslagen inte tillgodoser dessa krav bör enligt motionärerna riksdagen avslå förslagen och ge tilläggsdirektiv till 1973 års fri- och rättighetsutredning om en omarbetning av förslagen i enlighet med dessa krav. I den uttalade förvisningen att en bred diskussion ökar förutsättningarna för ett avslag på förslagen begär motionärerna att riksdagen skall uppskjuta den andra behandlingen av förslagen till höstriksdagen 1974.

I motionen 1974:594 av herr Wachtmeister i Johannishus (m) uttalas att de i juni 1973 som vilande antagna grundlagsförslagen är i behov av väsentliga ändringar. Med hänvisning till att ändringar inte författnings-

enligt kan vidtas i samband med frågans andra behandling i riksdagen hemställer motionären "att riksdagen avslår grundlagsförslaget".

1973 års fri- och rättighetsutredning (Ju 1973:19)

När riksdagen den 6 juni 1973 antog förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning m. m. som vilande grundlagsförslag begärde riksdagen samtidigt bl. a. att en parlamentarisk utredning skulle tillsättas med uppdrag att utreda frågan om regleringen i grundlag av skyddet för enskildas fri- och rättigheter m. m. Den begärda utredningen har tillkallats med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 2 november 1973. Direktiven för utredningen (riksdagsberättelsen 1974 s. 118 ff.) återges i *bilaga* till detta betänkande.

Utskottet

Utskottet hänvisar beträffande de vilande grundlagsförslagen till sitt samtidigt härmed avgivna betänkande 1974:8, varigenom förslagen anmäls för riksdagens slutliga ställningstagande.

Förstahandsyrkandet i motionen 1974:350 avser att riksdagens slutliga prövning av de vilande grundlagsförslagen skall uppskjutas till höstsessionen i år.

Enligt övergångsbestämmelserna skall de vilande förslagen till ny regeringsform och ny riksdagsordning i sin helhet träda i tillämpning den 1 januari året efter det förslagen slutligt antagits av riksdagen. Vid riksdagens beslut i juni 1973 att anta förslagen som vilande förutsattes att förslagen skulle slutligt prövas under vårsessionen 1974 och börja tillämpas den 1 januari 1975. Ett motionsyrkande om att förslagen skulle träda i kraft redan den 1 juli 1974 avslogs med hänvisning till det omfattande förberedelsearbete med avseende på följdförfattningar m. m. som måste utföras innan förslagen kunde sättas i tillämpning.

Utskottet är inte berett att nu frångå den bedömning som sålunda gjordes vid ärendets prövning 1973. Ett bifall till det i motionen 1974:350 framställda uppskovsyrkandet kan medföra allvarliga risker för att ett slutligt antagande av de vilande förslagen inte i tid följes av erforderliga följdförfattningar. Härtill kommer att enligt övergångsbestämmelserna till förslagen skall vissa ändringar träda i kraft omedelbart. Sålunda skall efter nyval bl. a. antalet ledamöter i riksdagen vara 349 i stället för 350. Med hänsyn till det anförda avstyrker utskottet det ifrågavarande motionsyrkandet.

I motionen 1974:594 yrkas att de vilande grundlagsförslagen skall förkastas. Motsvarande yrkande framställs i andra hand i motionen 1974:350. Den slutliga behandlingen av vilande förslag till grundlagsändring innebär enligt gällande riksdagsordning att riksdagen efter en anmälan av konstitutionsutskottet, vilken utgör en expeditionell åtgärd som företas enligt praxis, utan föreskrift i grundlag eller annan författning, på framställda propositioner beslutar om förslagets

antagande eller förkastande. De berörda motionsyrkandena kommer således under riksdagens prövning redan på grund av riksdagsordningens föreskrifter och behöver därför inte föranleda någon särskild åtgärd. I enlighet med tidigare praxis gör utskottet inte något eget uttalande i fråga om de vilande förslagens antagande eller förkastande.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1974:350 såvitt gäller yrkandet om uppskov till höstsessionen 1974 med den slutliga prövningen av de vilande förslagen,
2. att motionen 1974:350 i vad den avser avslag på de vilande förslagen och motionen 1974:594 -- under hänvisning till vad ovan anförts -- inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 13 februari 1974

På konstitutionsutskottets vägnar

HILDING JOHANSSON

Närvarande: herrar Johansson i Trollhättan (s), Boo (c), fru Thunvall (s), herrar Werner i Malmö (m), Mossberg (s), Sten Andersson i Stockholm (s), Ahlmark (fp), Fiskesjö (c), Karlsson i Malung (s), Gustafsson i Barkarby (s), Jonnergård (c), Hernelius (m), Johansson i Malmö (s), Nordin (c) och Berndtson (vpk).

Reservation

av herr Berndtson (vpk) som anförde:

Vänsterpartiet kommunisterna kan inte godta en författningsreform som

inte grundlagsfäster de medborgerliga fri- och rättigheterna utan tvärtom öppnar möjligheter för deras inskränkande;

inte innebär ett ökat stöd för de arbetandes kamp för sina rättigheter utan t. o. m. stadfäster möjligheten att upphäva strejkrätten;

inte bara bibehåller utan även förstärker den s. k. EFC-paragrafen som möjliggör för riksdagen att överlåta sina befogenheter till internationella organisationer;

inte avskaffar den odemokratiska fyraprocentsspärren vid riksdagsval;

inte avskaffar monarkin.

Vänsterpartiet kommunisterna kan därför inte acceptera det grundlagsförslag som socialdemokraterna och de borgerliga partierna under våren 1973 antog för vidare behandling.

På samtliga fem ovan nämnda punkter är författningsförslaget oantagbart. I dessa och även i vissa andra avscenden röstade Vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp den 6 juni 1973 förgäves mot det nu vilande grundlagsförslaget. Då inget av dessa partiets huvudkrav ens

till någon del tillgodosetts är ett godtagande av det vilande grundlagsförslaget vid en andra behandling i riksdagen omöjligt.

En författningsreform är nödvändig men den måste tillgodose kraven på ett grundlagsfästande av de medborgerliga rättigheterna, ett grundlagsfästande av rättigheter för de arbetande på arbetsplatserna, ett slopande av EEC-paragrafen, avskaffande av monarkin och ett slopande av fyraprocentsspärren vid riksdagsmannaval.

I avvaktan på ett väl genomarbetat, progressivt och sant demokratiskt författningsförslag har vi inget att vinna på att anta det förslag kring vilket det socialdemokratiska partiets riksdagsgrupp och de borgerliga partiernas riksdagsgrupper enade sig förra året.

I motionen 1974:350 av herr Hermansson m. fl. (vpk) motiveras utförligt de överväganden som ligger bakom detta ställningstagande. I vissa avseenden innebär naturligtvis det vilande förslaget förbättringar i förhållande till 1809 års regeringsform. I andra avseenden däremot, t. ex. möjligheten att med stöd av grundlag stifta lagar som särbehandlar medborgare på grund av tro, åskådning, ras, hudfärg osv., innebär förslaget viktiga förändringar i reaktionär riktning. I ytterligare andra viktiga avseenden innebär ett antagande av det vilande grundlagsförslaget inga förändringar. Fyraprocentsspärren är t. ex. i båda författningarna lika odemokratisk.

Avsikten med att grundlag skall beslutas av två riksdagar som sammanträder med mellanliggande val är att folket i valrörelsen skall ges information om grundlagsförslaget och i valet kunna uttrycka sin mening därom. I valrörelsen 1973 gavs väljarna otillräckliga möjligheter till ett sådant ställningstagande. Regeringspartiet och de borgerliga partierna i riksdagen förde inte ut grundlagsfrågan i valrörelsen, de främjade inte utan sökte snarast komma ifrån diskussion i ämnet.

På senare tid, efter valet, har grundlagsfrågan kommit att inta en långt mera framträdande roll i den offentliga debatten. Grundlagsförslaget har härvid utsatts för kritik såväl från progressivt som från reaktionärt håll. Den genomlysning som grundlagsförslaget utsatts för tjänar emellertid syftet att ge medborgarna möjligheter att sätta sig in i frågan. Den nu inledda debatten bör ges möjligheter att ytterligare vidgas innan riksdagen upptar förslaget till ny regeringsform m. m. till en andra läsning. Medborgarna ges då, låt vara ytterst begränsade, men dock möjligheter, att påverka sina valda representanter i riksdagen.

Jag är förvissad om att en bred diskussion ökar förutsättningarna för ett avslag på det föreliggande grundlagsförslaget. Riksdagen bör därför uppskjuta sin andra behandling av förslaget till höstriksdagen 1974.

På formella grunder vägrar utskottet att ta ställning till det avslagsyrkande som finns i motionen 1974:350 som ett andrahandsyrkande. Avslagsyrkanden kan därför endast ställas direkt i kammaren vid behandlingen av grundlagsförslaget. Om riksdagen då avslår yrkandet om uppskov med det slutliga ställningstagandet till hösten kommer vänsterpartiet kommunisterna att i kammaren yrka avslag på förslaget.

I motionen 1974:350 föreslås också att 1973 års fri- och rättighetsutredning skall ges tilläggsdirektiv att utarbeta förslag till en ny grundlag i enlighet med vad som anförts i motionen. Denna del av motionen upptar utskottet inte till behandling i detta sammanhang. Enligt min mening hade det varit naturligt att nu behandla motionen i sin helhet. Varje fördröjning av utredningsarbetet om grundlagen är av ondo eftersom förslaget måste presenteras i god tid före nästa riksdagsmannaval så att medborgarna *den gången* får tillräckliga möjligheter att informera sig om förslaget.

Jag anser att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1974:350 i hithörande del beslutar att uppskjuta den slutliga prövningen av de med anledning av KU 1973:26 som vilande antagna förslagen till ny regeringsform och ny riksdagsordning m. m. till hösten 1974.

Särskilt yttrande

av herr Ahlmark (fp):

Likalydande med det särskilda yttrandet (nr 2) i utskottets betänkande 1974:8.

1973 års fri- och rättighetsutredning (Ju 1973:19)

Tillkallade enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 2 november 1973 med uppdrag att utreda frågan om regleringen i grundlag av skyddet för enskildas fri- och rättigheter m.m. (se Post- och Inrikes tidn. den 10 november 1973):

Ordförande:

Mehr, Hjalmar L., landshövding (fr.o.m. den 5 november 1973)

Ledamöter:

Ahlmark, Per A., fil. kand., led. av riksdagen (fr.o.m. den 5 november 1973)

Boo, Karl G. H., assistent, led. av riksdagen (fr.o.m. den 5 november 1973)

Herlitz, Lars, fil. lic. (fr.o.m. den 5 november 1973)

Hernelius, J. Allan, bankofullmäktig, led. av riksdagen (fr.o.m. den 5 november 1973)

Johansson, K. Hilding, fil. dr, led. av riksdagen (fr.o.m. den 5 november 1973)

Svensson, Olle F. S., chefredaktör, led. av riksdagen (fr.o.m. den 5 november 1973)

Experter:

Broomé, N. G. Bo, hovrättsfiskal (fr.o.m. den 3 december 1973)

Dahlsten, Ulf L., avdelningsdirektör (fr.o.m. den 16 november 1973)

Eklundh, Claes G. B., hovrättsfiskal (fr.o.m. den 3 december 1973)

Stjernquist, Nils, professor (fr.o.m. den 16 november 1973)

Sekreterare:

Bergh, Carl Herman, försäkringsdomare (fr.o.m. den 16 november 1973)

Bitr. sekreterare:

Regner, Göran I. F., hovrättsfiskal (fr.o.m. den 1 december 1973)

Lokal: Munkbron 17, 2 tr., 11128 Stockholm, tel. växel 763 1000
(sekreterarna)

Direktiv (anförande av statsrådet Geijer till statsrådsprotokollet den 2 november 1973):

Våra gällande grundlagar innehåller endast i mycket begränsad omfattning bestämmelser som motsvarar de rättighetsförklaringar som finns i många andra staters författningar. Tryckfriheten och rätten att ta del av allmänna handlingar har visserligen genom tryckfrihetsförordningen ett grundlagsskydd som — även internationellt sett — är mycket omfattande. Den ofta åberopade 16 § i 1809 års regeringsform (RF) saknar däremot bestämmelser om åtskilliga rättigheter som brukar återfinnas i utländska motsvarigheter, såsom åsikts- och yttrandefrihet, förenings- och församlingsfrihet, förbud mot retroaktiv strafflagstiftning m.m. Bestämmelserna i paragrafen är dessutom så oklara till sin innebörd att de inte kan sägas erbjuda någon garanti i rättslig mening för enskildas fri- och rättigheter.

Mot denna bakgrund är det naturligt att frågan om ökat grundlagsskydd för enskildas fri- och rättigheter sedan lång tid tillbaka har varit aktuell i vårt land. Jag kan här inskränka mig till att erinra om att frågan under 1930- och 1940-talen i olika sammanhang behandlades av riksdagen (jfr KU 1938:16 och 1948:17) och dessutom gjordes till föremål för utredning genom särskilt tillkallade sakkunniga. Det förslag som lades fram av de sakkunniga (jfr SOU 1941:20) ledde emellertid inte till någon lagstiftningsåtgärd.

Under det arbete på en total reformering av vår författning som har pågått sedan 1950-talets början har frågan om regleringen av de mänskliga fri- och rättigheterna självfallet också utgjort ett betydelsefullt inslag. Författningsutredningen som påbörjade sitt arbete år 1954, gjorde frågan till föremål för ingående behandling. I utredningens förslag till ny RF (SOU 1963:16 och 17) föreslogs, bl. a. i ett särskilt kapitel, åtskilliga bestämmelser som avsåg att grundlagsfästa de medborgerliga fri- och rättigheterna. Grundlagberedningen (GLB), som tillsattes år 1966, gav under det fortsatta arbetet på en total författningsreform, i enlighet med sina direktiv, också stort utrymme åt frågan om reglering i grundlag av fri- och rättigheter. GLB:s förslag till ny RF (SOU 1972:15) innefattade, liksom författningsutredningens förslag, ett system av regler i det avseendet. Såväl författningsutredningens som grundlagberedningens förslag tilldrog sig ett betydande intresse under den omfattande remissbehandling som de gjordes till föremål för.

I det förslag till ny RF som framlades för riksdagen genom proposition 1973:90 anknöts till GLB:s förslag i fråga om de grundläggande fri- och rättigheterna. GLB:s enhälliga förslag i det avseendet lades sålunda till grund för regleringen i propositionsförslaget.

Bakgrunden till de i prop. 1973:90 upptagna bestämmelserna om fri- och rättigheter har utförligt redovisats i propositionen (s. 192-201). En ingående redovisning för förslagets bestämmelser i det avseendet har också lämnats i KU:s betänkande med anledning av propositionen (1973:26 s. 44-46). Jag finner därför inte anledning att i detta sammanhang lämna annat än en kort sammanfattning av propositionsförslagets bestämmelser.

Liksom i GLB:s förslag skapades i propositionsförslaget till RF skydd för medborgerliga rättigheter i vissa särskilda hänseenden genom *bestämmelser som innebar att rättigheterna grundlagsfästes så att de inte kunde inskränkas annat än genom grundlagsändring*. Förslagets bestämmelser av denna karaktär innefattade förbud mot att landsförvisa svensk medborgare eller att beröva i riket bosatt svensk medborgare hans medborgarskap, om han inte var eller samtidigt blev medborgare i annan stat (8 kap. 1 § första stycket). Vidare fanns grundlagsskyddade bestämmelser om förbud mot retroaktiv straffrättskipning (8 kap. 1 § andra stycket) och mot inrättande av domstol för redan begången gärning eller för viss tvist eller i övrigt för visst mål (11 kap. 1 § andra stycket). Förslaget innefattade också en grundlagsfäst rätt för den som av annan myndighet än domstol blivit berövad sin frihet eller omhändertagen tvångsvis att få sin sak prövad av domstol eller, i vissa fall, av domstolsliknande organ (11 kap. 3 § andra stycket).

Utöver de nu nämnda bestämmelserna omfattade propositionsförslaget ett grundlagsskydd för vad som sammanfattande kan kallas *politiska fri- och rättigheter och för den personliga friheten i övrigt*. I dessa avseenden innebar förslaget att det i RF togs in beskrivningar av de grundläggande fri- och rättigheter och av den personliga frihet som medborgarna skulle vara tillförsäkrade gentemot det allmänna, men att det samtidigt öppnades möjlighet att i lag ange det närmare innehållet av det skydd som skapades

därigenom. Avsikten med regleringen var att alla inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna i princip skulle beslutas av riksdagen, dvs. av folkets valda företrädare under den offentliga och allmänna debatt som följer med en riksdagsbehandling. De beskrivningar som lämnades i propositionsförslaget omfattade yttrande- och tryckfrihet, rätt till information, mötesfrihet, demonstrationsrätt, föreningsfrihet, religionsfrihet och rörelsefrihet. I fråga om tryckfriheten och rätten att taga del av allmänna handlingar hänvisades till föreskrifterna i tryckfrihetsförordningen. Vidare fastslogs att varje medborgare skulle vara skyddad mot tvång från myndighet att tillhöra förening eller trossamfund eller att ge sina åsikter till känna samt mot påtvingade kroppsliga ingrepp, husrannsakan, intrång i brev-, post- eller teleförbindelser och hemlig avlyssning från myndighets sida. I propositionsförslaget till RF togs den nu nämnda regleringen i huvudsak in i ett särskilt kapitel om grundläggande fri- och rättigheter — 2 kap. — medan kompletterande bestämmelser gavs i det kapitel — 8 kap. — som behandlade lagstiftningen.

Utöver reglerna av rättighetskaraktär fanns i 2 kap. 1 och 2 §§ i propositionsförslaget till RF en allmän programförklaring om den *samhälleliga verksamhetens inriktning* och en principbestämmelse om att *arbetstagare borde ha rätt till trygghet i sin anställning m. m.* Som skydd för enskildas egendom fastslogs också *principen att ersättning borde utgå vid expropriation eller annat sådant förfogande* (2 kap. 3 §).

Under behandlingen i KU av propositionens förslag i här aktuella hänseenden godtog de bestämmelser i propositionsförslaget som innebar att vissa *rättigheter grundlagsfästes så att de inte kunde inskränkas annat än genom grundlagsändring*. Enligt utskottets mening borde bestämmelserna emellertid kompletteras med stadganden av innebörd att svensk medborgare inte får hindras att återvända till riket samt att lag eller annan föreskrift inte får innebära att dödsstraff skall kunna ådömas. Utskottet förordade därjämte att principen om ersättning vid expropriation eller annat sådant förfogande skulle komma till uttryck genom en tvingande regel som garanterar ersättning i någon form.

I fråga om *de politiska fri- och rättigheterna* rådde inom utskottet enighet om att propositionsförslagen innebar en förstärkning av skyddet i förhållande till gällande grundlagsreglering (KU 1973:26 s. 51). Inom utskottet hade emellertid meningarna brutit sig i frågan om grundlagen borde stadga skydd för andra fri- och rättigheter än de politiska och i så fall för vilka. Vidare hade meningarna varit delade i frågan i vilken utsträckning det var möjligt att i grundlag bereda starkare skydd för fri- och rättigheter och på vilket sätt detta skulle ske. Utskottet enade sig om en lösning som innebar att en särskild utredning borde tillsättas med uppgift att i hela dess vidd på nytt överväga frågan om reglering i grundlag av skyddet för enskildas fri- och rättigheter samt vidare att de i 2 kap. 1 och 2 §§ i propositionsförslaget till RF intagna bestämmelserna skulle hänskjutas till utredningens övervägande. I avbidan på resultatet av utredningen godtog utskottet propositionsförslagets reglering såvitt gällde det sakliga innehållet. Utskottet förordade emellertid vissa redaktionella ändringar och jämkningar. Utskottet ansåg därjämte att i 2 kap. RF borde införas ytterligare en bestämmelse som avsåg att värna om den fackliga friheten.

I fråga om den ytterligare utredning som utskottet förordade uttalades i dess betänkande (s. 53) följande.

På denna utredning bör ankomma att på grundval av det material som föreligger från tidigare utredningar i ämnet samt i propositionen och i motioner i detta ärende ta ställning till dels vilka rättigheter som bör förankras i grundlag, dels det sätt på vilket ett utbyggt skydd i grundlag för

fri- och rättigheter bör genomföras.

Ett naturligt led i detta arbete är att överväga en allmän bestämmelse i grundlag om förbud mot rättighetsinskränkningar på grunder som enligt demokratiskt synsätt inte är godtagbara, t. ex. språk, ras, härkomst samt politisk och religiös åskådning. Utredningen bör i sitt arbete vidare bl. a. överväga förhållandet mellan stadganden i de konventioner om skydd för mänskliga fri- och rättigheter som Sverige biträtt och bestämmelser i grundlag. Härvid bör prövas frågan om införande i grundlag av motsvarande stadganden eller av hänvisning till konventionsstadgandena. Även frågan om införande i grundlag av stadganden av sådan karaktär som propositionens förslag till 2 kap. 1 och 2 §§ och motionernas motsvarande förslag bör ingå i utredningens uppdrag.

Den svenska rättsordningen tillerkänner även utlänningar flertalet av de fri- och rättigheter som gäller för svenska medborgare. — — — Den av utskottet förordade utredningen bör även undersöka möjligheterna att i grundlag inskriva skydd också för utlänningar.

Den föreslagna utredningen — — — bör vara parlamentariskt sammansatt och i sitt arbete upprätthålla nära kontakt med massmedieutredningen.

De enhälliga uttalanden och ställningstaganden inom KU, för vilka jag nu har redogjort, har godtagits av riksdagen (rskr 1973:265).

Den utredning som riksdagen sålunda har hemställt om bör nu tillsättas. I enlighet med vad KU har uttalat bör syftet med utredningsarbetet vara dels att sträva efter att uppnå ett utbyggt skydd i grundlag för de politiska fri- och rättigheterna, dels att överväga frågan om en vidgning av rättighetsområdet i övrigt. Också i övrigt bör för utredningen gälla de riktlinjer som har angetts i utskottets av riksdagen i denna del godtagna betänkande.

För min del kan jag därför begränsa mig till att utveckla ett par allmänna synpunkter med anknytning till vad utskottet har anfört.

Om man vill ge fri- och rättigheterna ett starkare skydd än det de fått i propositionsförslaget och i det av riksdagen såsom vilande antagna förslaget till RF är, som jag framhöll i prop. 1973:90 (s. 196), flera möjligheter i och för sig tänkbara. Närmast till hands kan synas ligga att man uppställer ett krav på en särskild procedur vid stiftandet av lagar som inskränker i grundlagen angivna fri- och rättigheter. En möjlighet är då att kräva beslut i den ordning som gäller för grundlagsändring. En annan möjlighet, som har förespråkats i olika sammanhang och också under den senaste riksdagsbehandlingen, är att uppställa krav på beslut med kvalificerad riksdagsmajoritet. I anslutning till propositionens förslag till RF framhöll jag att man, om man söker sig fram efter någon av dessa vägar, stöter på betydande lagtekniska problem. I KU:s betänkande (s. 51) framhölls också att det för utskottet i dess helhet stått klart att stora tekniska svårigheter föreligger att nå en lösning som förenar ett i grundlag starkare förankrat skydd än det i propositionen föreslagna med utrymme för erforderlig handlingsfrihet för statsmakterna i andra hänseenden.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på de problem som hänger samman med den prövning huruvida ett lagbeslut står i överensstämmelse med grundlag som anses ankomma på domstolar och andra rättstillämpande myndigheter. Uppställs krav på en särskild procedur i riksdagen för lagbeslut inom vissa ämnesområden genom regler som är oklara till sin innebörd och vars räckvidd inte kan överblickas, kan regleringen leda till talrika procedurstrider i riksdagen och därmed också till att frågan om lagbesluts giltighet ofta blir omtvistad. De rättstillämpande myndigheterna kan komma att tvingas till ställningstaganden som i realiteten har politisk

karaktär. Jag anser att man i princip bör undvika ett system som innebär att politiska tvister måste lösas genom beslut av de rättstillämpande myndigheterna.

I övrigt vill jag i detta sammanhang begränsa mig till att hänvisa till vad som i här aktuella avseenden har anförts under riksdagsbehandlingen av propositionen.

Utredningsarbetet bör genomföras med skyndsamhet. Som KU har framhållit bör arbetet, för att riksdagsbehandling av frågan under våren 1976 skall möjliggöras, bedrivas så att förslag kan läggas fram senast under första halvåret 1975.

Utredningens arbete beräknas pågå under hela år 1974.